

REQUADRE I-1.

ANÀLISI DE LA PRODUCTIVITAT DEL SECTOR TURÍSTIC A LES BALEARS A PARTIR DE L'ESTADÍSTICA ESTRUCTURAL D'EMPRESES: SECTOR SERVEIS

MIQUEL QUETGLAS OLIVER

*Cap del Servei de Conjuntura i Planificació
de la Direcció General de Model
Econòmic i Ocupació (GOIB) i professor
associat a la Universitat de les Illes Balears*

El progrés econòmic dels territoris en termes qualitius té lloc gràcies a un ús més eficient dels factors de producció. Els avenços tecnològics, l'aparició de noves formes d'organització de la feina, la millora en la formació del personal i la incorporació de maquinària d'equip per fer tasques són tan sols uns quants exemples dels impulsors que permeten incrementar el rendiment i obtenir una major producció amb el mateix ús dels recursos. Precisament és la relació entre el valor obtingut i la quantia de factors necessaris per obtenir-lo la millor mesura per avaluar l'explotació dels recursos i comparar-ne l'eficiència. En la ciència econòmica aquesta ràtio s'anomena *productivitat*. Així, la productivitat esdevé un factor clau per a un desenvolupament econòmic compatible amb la sostenibilitat ambiental i un indicador que permet fer el seguiment de la qualitat d'aquest creixement.

En un sector intensiu en mà d'obra, com és el turisme, l'anàlisi de la productivitat aparent del treball pren una rellevància especial. Per una part, està relacionada

amb la qualitat dels serveis oferts, i, per una altra, amb les formes d'organització de la feina en les diferents branques d'activitat. A les Illes Balears, on el turisme té una importància indiscutible, es fa encara més necessari estudiar aquesta magnitud. En termes quantitius absoluts, el 2019 l'arxipèlag balear ocupà el cinquè lloc entre les regions europees per nombre de nits gaudides en establiments turístics en relació amb la població resident. Malgrat que es tracta d'una posició prou elevada, fou líder europeu entre el 2000 i el 2008 i tornà a ser-ho el 2011 i el 2012. Ara bé, assolir un nombre elevat de visitants no implica necessàriament nivells elevats de productivitat: cap de les deu regions més turístiques es troba entre les 10 primeres en productivitat. D'aquí la importància de complementar la informació quantitativa amb la qualitativa.

En el quadre **IR-1.1** s'ofereixen les dades de la productivitat aparent del treball en el sector turístic a les Illes Balears. Aquesta magnitud s'ha obtingut per la divisió entre el valor afegit brut a cost dels factors i la mitjana anual del nombre de persones ocupades. Per tant, les dades que es donen són en termes nominals, i s'ha optat per la productivitat per persona treballadora en lloc de per hora treballada.¹ Pel que fa a les taules calculades, en primer

1. D'aquesta manera, es pren la mateixa definició de productivitat considerada en publicacions anteriors del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (CES) quant a l'Estadística Estructural d'Empreses: sectors serveis (abans Enquesta de serveis) de les Illes Balears. Vegeu Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (2008), L'enquesta de serveis a les Illes Balears, disponible a http://www.caib.es/sites/ces/caib/enquesta_de_serveis_a_les_illes_balears_3211_kb-17344/.

lloc, es posa l'atenció en la desagregació per branques turístiques i en la dimensió temporal d'aquestes. A fi de poder contextualitzar les xifres balears, també es dona la desagregació de les mateixes branques en el conjunt espanyol. En segon lloc, es compara l'evolució de la productivitat aparent del treball a les comunitats autònomes més turístiques en les dues branques principals de l'hoteleria (els serveis d'allotjament i la restauració).

La productivitat aparent del treball en el sector turístic a les Illes Balears fou de 49.218,50 euros per persona treballadora el 2019. Aquesta productivitat és més alta que la mitjana del conjunt de serveis i del comerç, que a l'arxipèlag balear queda en 44.323 euros per persona ocupada. Les dues subbranques amb una major productivitat són les que estan relacionades amb les activitats més intensives en capital: el transport de passatgers i les agències de viatge i lloguer de vehicles, amb una productivitat de 87.780,7 euros per persona ocupada i 63.099,3 euros per persona ocupada respectivament. A l'altre extrem hi ha els serveis de menjars i begudes, que, amb menys de 25.000 euros per persona ocupada és l'activitat amb la ràtio més modesta, fins i tot està per sota de la dels serveis no turístics.

La productivitat balear en el sector turístic és significativament superior a la del conjunt espanyol, que és de 35.848 euros, un -27,2% inferior a la de les Balears. De fet, la productivitat balear és superior a l'espanyola en totes les branques turístiques, amb l'única excepció de les agències de viatges i el lloguer de vehicles el 2019. Destaca el diferencial

de productivitat que es dona a l'hoteleria, en què, tant els serveis d'allotjament com els de menjars i begudes són una cinquena part més productius que a la resta d'Espanya. Històricament, el transport de passatgers ha estat més productiu en l'àmbit nacional pel factor d'escala, però el 2019 la productivitat a les Illes Balears s'incrementa amb força i aconsegueix superar la ràtio estatal. Finalment, cal comentar que, si es considera el total dels sectors de comerç i de serveis, la productivitat balear queda un 15,7% per sobre de la d'Espanya.

En els quatre anys analitzats, la productivitat nominal a les Illes Balears s'ha incrementat ininterrompudament a un ritme mitjà anual d'un 3,8%, més d'un punt i mig més alt que el ritme espanyol (2,1%). Aquest diferencial d'increment ha estat possible gràcies a l'augment més accelerat del valor afegit brut a cost dels factors respecte a l'ocupació. Així, el nombre mitjà de treballadors i treballadores en el sector turístic ha augmentat a un ritme d'un 4,5% en taxa anual a les Illes Balears, un percentatge molt similar al que s'ha donat a Espanya (4,4%). Ara bé, el VAB a cost dels factors presentà una variació relativa més intensa a les Illes Balears que a Espanya (8,5% de taxa anual en comparació amb el 6,5% espanyol). L'augment més intens en la producció obtinguda en comparació amb la quantitat del factor laboral necessari es tradueix en un increment de l'eficiència per la via de la productivitat. Com s'ha comentat en el paràgraf anterior, el sector del transport de passatgers incrementà el VAB més d'una tercera part entre el 2018 i el 2019; en canvi, el nombre de persones ocupa-

des romangué pràcticament estable (només augmentà un 0,9%). Aquest fet es tirà a l'alça la productivitat del transport de passatgers d'aquell any (un 32,5% interanual), així com la mitjana geomètrica de tot el període analitzat (13,8% en aquesta branca). Cal comentar que les dues branques de l'hoteleria mostren un

dinamisme més discret a les Illes Balears. Si bé tant els serveis d'allotjament com els de menjars i begudes augmenten el VAB (un 6,6% i un 4,5% respectivament en els quatre anys), l'ocupació també ho fa a un ritme de tan sols un punt percentual inferior, el qual és precisament l'avanç en la productivitat.

QUADRE IR-1.1. PRODUCTIVITAT NOMINAL APARENT DEL TREBALL PER BRANQUES TURÍSTIQUES (2016-2019)

	Illes Balears			
	2016	2017	2018	2019
1. TOTAL DELS SECTORS DEL COMERÇ I DE SERVEIS (1.1.+ 1.2.)	38.823	41.448	42.337	44.323
1.1. SECTOR TURÍSTIC	43.979	45.590	46.527	49.219
1.1.1. (55) Serveis d'allotjament	53.588	53.238	53.620	55.072
1.1.2. (56) Serveis de menjars i begudes	24.432	25.847	26.369	24.898
1.1.3. (491, 493, 501, 503, 511, 522) Transport de passatgers	59.549	63.616	66.247	87.781
1.1.4. (771, 773, 791, 799) Agències de viatge i lloguer de vehicles	56.923	64.453	62.379	63.099
1.2. LA RESTA DE SECTORS DEL COMERÇ I DE SERVEIS	34.903	38.212	39.098	40.477
	Espanya			
	2016	2017	2018	2019
1. TOTAL DELS SECTORS DEL COMERÇ I DE SERVEIS (1.1.+ 1.2.)	34.432	35.460	36.119	37.375
1.1. SECTOR TURÍSTIC	33.723	34.954	35.515	35.848
1.1.1. (55) Serveis d'allotjament	41.327	42.931	43.355	44.072
1.1.2. (56) Serveis de menjars i begudes	15.488	16.707	17.063	17.521
1.1.3. (491, 493, 501, 503, 511, 522) Transport de passatgers	69.184	69.047	70.885	70.729
1.1.4. (771, 773, 791, 799) Agències de viatge i lloguer de vehicles	66.836	67.832	69.886	70.999
1.2. LA RESTA DE SECTORS DEL COMERÇ I DE SERVEIS	34.617	35.599	36.285	37.800

Font: Elaboració pròpia a partir de IBESTAT (2022), Estadística estructural d'empreses. Disponible a: https://bestat.caib.es/ibestat/estadistiques/c53d9312-071f-40fa-92a2-1e759b129fa9/f8637816-ae2d-40cd-aece-7f7b9d876846/ca/1250001_2601.px (Accés: 22 de juliol de 2022) i INE (2022) Estadística estructural de empresas: sector servicios. Disponible a: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=estadistica_C&cid=1254736176865&menu=ultiDatos&idp=1254735576778 (Accedit: 27 juliol 2022).

**QUADRE IR-1.2. PRODUCTIVATAT APARENT DEL TREBALL A L'HOTELERIA A LES COMUNITATS AUTÒNOMES D'ESPANYA
COMPETIDORES EN TURISME INTERNACIONAL (2016-2019)**

	(I) HOSTALERIA			
	2016	2017	2018	2019
Espanya	20.802	22.303	22.603	23.136
Illes Balears	39.859	40.175	41.125	41.235
Andalusia	16.729	18.674	18.898	19.716
Illes Canàries	30.127	32.949	32.719	31.932
Catalunya	23.212	24.247	24.594	25.089
Comunitat Valenciana	17.140	17.724	18.923	19.042
La resta de CA	17.512	19.006	19.321	20.168
	(55) Serveis d'allotjament			
	2016	2017	2018	2019
Espanya	41.327	42.930	43.355	44.072
Illes Balears	53.588	53.238	53.620	55.072
Andalusia	33.613	36.741	37.174	38.398
Illes Canàries	47.464	49.687	48.974	47.724
Catalunya	43.100	44.510	44.353	46.420
Comunitat Valenciana	36.629	37.187	38.811	39.383
La resta de CA	33.481	35.544	36.782	37.882
	(56) Serveis de menjars i begudes			
	2016	2017	2018	2019
Espanya	15.488	16.707	17.063	17.520
Illes Balears	24.432	25.847	26.368	24.898
Andalusia	13.229	14.219	14.650	15.275
Illes Canàries	15.883	17.418	17.171	17.986
Catalunya	17.686	18.991	19.507	19.682
Comunitat Valenciana	13.598	14.318	15.406	15.544
La resta de CA	15.173	16.482	16.721	17.403

Font: Elaboració pròpia a partir de IBESTAT (2022), Estadística estructural d'empreses. Disponible a: https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/c53d9312-071f-40fa-92a2-1e759b129fa9/f8637816-ae2d-40cc-aece-7f7b9d876846/ca1250001_2601.px (Accés: 22 de juliol de 2022), INE (2022) Estadística estructural de empresas: sector servicios. Disponible a: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=estadistica_C&cid=1254736176865&men=ultiDatos&idp=1254735576778 (Accedit: 27 juliol 2022) i dels instituts d'estadística autonòmics

A la segona taula d'aquest requadre es mostren les productivitats de la branca de l'hoteleria a les comunitats autònomes competidores en turisme internacional (vegeu el quadre IR-1.2). La principal conclusió que se'n pot extreure és que el diferencial positiu de productivitat de les Illes Balears respecte a Espanya (41.235 euros per persona ocupada davant 23.135 euros per persona ocupada el 2019) no és atribuïble exclusivament a l'especialització turística de l'economia. Com es pot comprovar, la productivitat de l'hoteleria a les Illes Balears està per sobre de la d'altres comunitats que també són eminentment turístiques, com ara les Canàries (31.931 euros per persona ocupada, la segona més alta després de les Balears) i Catalunya (poc més de 25.000 euros per persona ocupada). Aquest patró de comportament es repeteix a cada subbranca de l'hoteleria. Així, els serveis d'allotjament a les Illes Balears presenten la ràtio de productivitat més alta (55.072 euros per persona ocupada), amb diferència sobre les de Canàries i Catalunya, ambdues per sota del llindar dels 50.000 euros. El cas dels serveis de menjars i begudes és el que té el VAB per persona treballadora més reduït, si bé cal matisar que és una activitat més intensiva en mà d'obra en què la inversió en capital no resulta tan rellevant. Una altra vegada a les Balears s'assoleix la productivitat més elevada, que s'acosta als 25.000 euros per persona ocupada el 2019. En aquesta ocasió, el segon lloc del rànquing l'ocupa Catalunya, però es queda per sota dels 20.000 euros per persona ocupada. En tercer lloc hi ha les Canàries, la productivitat de les quals no supera els 18.000 euros

per persona ocupada als restaurants i establiments de menjar.

Les Illes Balears tenen la productivitat més alta en el sector turístic i superen amb escreix la resta de territoris espanyols. La diferència és més intensa en les branques de l'hoteleria, tant pel que fa als serveis d'allotjament com als de menjars i begudes.